

Dr. sc. Adna Hanić – Zalihić

Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne zaštite Hercegovačko - neretvanskog kantona

**ZAKON O POSEBNOM REGISTRU OSOBA PRAVOSNAŽNO OSUĐENIH ZA
KRIVIČNA DJELA PROTIV SPOLNE SLOBODE I MORALA PREMA DJECI I
MALOLJETNICIMA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE – AKTUALNO
STANJE I KAKO DALJE?**

Sažetak: Donošenjem Zakona o posebnom registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine, u ovom entitetu uspostavljen je registar pravosnažno osuđenih počinitelja krivičnih djela na štetu spolnog integriteta djece, što predstavlja obavezu Bosne i Hercegovine iz tzv. Lanzarote konvencije. Uz uspostavu registra, ovaj zakon propisuje posebne mjere kojima se osuđeni počinitelji podvrgavaju poslije izdržane kazne zatvora u cilju sprečavanja da ponovo dođu u kontakt s djecom kao i da se u slučajevima recidivizma osigura njihovo lakše lociranje i privođenje pravdi. Pravilnik kojim se uređuje način vođenja registra donesen je nakon proteka zakonom predviđenog roka, dok odredbe Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine koje se odnose na brisanje osude još uvijek nisu usklađene sa zakonskim odredbama o vođenju posebnog registra. Opravdanost uspostavljanja registara seksualnih prijestupnika na štetu djece kao i podvrgavanje osuđenih počinitelja posebnim mjerama nakon izdržavanja kazne zatvora u državama u kojima takvi registri i mjere postoje izazvali su teorijsku raspravu od koje neće i ne treba biti pošteđen ni novi zakon u Federaciji Bosne i Hercegovine. Stoga će se u ovom radu analizirati odnos ovog zakona s Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine i usklađenost njegovih odredbi s međunarodno priznatim standardima ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ključne riječi: registar, seksualno iskorištavanje, seksualno zlostavljanje, djeca

1. Uvod

Seksualno nasilje spada u red najtežih, a najmanje prijavljenih oblika nasilja.¹ Seksualnim zlostavljanjem i seksualnim iskorištavanjem oskrnavljuje se najintimniji dio osobnosti djeteta i nanosi ogromna fizička i psihička šteta koja žrtve može nastaviti traumatizirati čitav život.² Stoga nije ni čudo da seksualni delikti počinjeni na štetu djece opravdano izazivaju žestoku osudu javnosti što u pravilu dovodi do zahtjeva za njihovim efikasnijim procesuiranjem, težim sankcioniranjem i uspostavom mjera za sprečavanje recidivizma.

Zbog opće spoznaje da su „seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje djece narasli do zabrinjavajućih razmjera, kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou“, Vijeće Evrope je početkom 21. stoljeća u svoj radni plan stavilo izradu sveobuhvatnog međunarodnog pravnog dokumenta koji će utvrditi preventivne, zaštitne i krivičnopravne aspekte borbe protiv svih oblika seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece, što je 2007. godine rezultiralo usvajanjem Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, tzv. Lanzarote konvencije.^{3,4} Pored zahtjeva koji se tiču obaveze inkriminiranja različitih radnji i ponašanja usmjerenih protiv seksualnog integriteta djeteta i propisivanja efikasnih, srazmjernih i ovdračajućih sankcija, Konvencija prema državama članicama postavlja i zahtjeve koji se odnose na prikupljanje podataka počinitelja osuđenih za ta krivična djela. Jedan zahtjev se odnosi na stvaranje mehanizama za prikupljanje podataka s ciljem posmatranja i ocjene pojave seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece, a drugi na prikupljanje i čuvanje podataka o počiniteljima tih krivičnih djela.⁵

¹ Adžajlić-Dedović, A., Drpljanin, Š., Ninković O.L., Topić B., Bajramović, M. *Priručnik za postupanje u slučajevima rodnozasnovanog i seksualnog nasilja nad ženama i djecom: za policiju, tužitelje i sudije*, Sarajevo, 2018. str. 8.

² Zaključci Vijeća Evropske unije o borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece usvojeni na 3717. sastanku održanom 8. oktobra 2019. godine.

³ Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (*Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse*), poznata kao *Lanzarote konvencija* usvojena je 25.10.2007. godine na 1002. sastanku Zamjenika Ministara, a stupila na snagu 1. jula 2010. godine.

⁴ Hanić-Zalihić, A. *Krivičnopravni standardi zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe u Federaciji Bosne i Hercegovine: Pravci harmonizacije sa Lanzarote konvencijom*, Sarajevo, 2023., str. 31.

⁵ Turković, K. *Baza podataka prema Konvenciji Vijeća Evrope o zaštiti djece od spolnog zlostavljanja i iskorištavanja i neki primjeri i rješenja iz stranih zakonodavstava*, Zagreb, 2008., str. 16.

U cilju ispunjavanja navedene međunarodnopravne obaveze brojne su države uspostavile registre seksualnih prijestupnika na štetu djece u uvjerenju da isti imaju zastrašujući efekat, da su korisni u istragama i identifikaciji počinitelja recidivista te da djeluju preventivno.⁶ Pored uvođenja registra, brojne se države posljednjih godina opredjeljuju i za uvođenje različitih mjera nadzora osuđenih počinitelja ovih krivičnih djela, a koje se na njih primjenjuju nakon izdržane kazne zatvora. Te mjere uključuju obavezu periodičnog javljanja nadležnom organu, obavezu prijave promjene mjesta prebivališta, obavještanje o namjeri putovanja van mjesta prebivališta, zabrane posjećivanja određenih mjesta i objekata, pa čak i mjeru njihovog preventivnog zatvaranja. Osnov za uvođenje takvih mjera proizašao je iz potrebe da se društvo zaštiti od osuđenih počinitelja za koje je vjerovatno da će ponovo počiniti krivično djelo zbog čega se moraju smatrati posebno opasnim. Uvođenju takvih mjera u nacionalna zakonodavstva doprinio je i Evropski sud za ljudska prava koji je u svojoj sudskoj praksi zauzeo stav da obaveza države da štiti život i fizički integritet osoba podrazumijeva i obavezu osiguranja opće zaštite društva od potencijalnih djela onih koji služe zatvorsku kaznu za nasilno krivično djelo.⁷ Prvi međunarodnopravni dokument koji je sublimirao standarde uspostave i primjene takvih mjera na navedene počinitelje je Preporuka državama članicama koja se odnosi na opasne počinitelje, a koja je donesena u okviru Vijeća Evrope 2014. godine.

Iako je Lanzarote konvencija u BiH stupila na snagu još 2013. godine, Federacija Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: FBiH) je njen zahtjev u pogledu evidentiranja i pohrane podataka osuđenih počinitelja ispunila tek prošle godine kada je na snagu stupio Zakon o posebnom registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine.⁸ Iako se u FBiH već dugi niz godina u javnosti skretala pažnja na potrebu uspostave ovog registra, takvi su se zahtjevi intenzivirali od 2018. godine kada je registar seksualnih prijestupnika na štetu djece uspostavljen u entitetu Republika Srpska (u daljem tekstu: RS).⁹

Međutim, za razliku od RS gdje je donošenje Zakona kojim se uspostavlja registar bilo dio šire reforme koja je bila usmjerena na cjelokupno usklađivanje krivičnog zakonodavstva tog entiteta s Lanzarote konvencijom i taj proces predvodila entitetska vlada, u FBiH je Zakon o registru rezultat zastupničke aktivnosti nekolicine zastupnika

⁶ Turković, K., *ibid.*, str. 17.

⁷ Npr., takav stav Evropski sud za ljudska prava je zauzeo u predmetima *Maiorano* i drugi protiv Italije i *Tomašić* i drugi protiv Hrvatske.

⁸ Zakon o posebnom registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u FBiH usvojen je na nastavku četvrte redovne sjednici Predstavničkog doma Parlamenta FBiH od 21.12.2023. godine, te na šestoj redovnoj sjednici Doma naroda održanoj 25.01.2024. godine. Zakon je objavljen u Službenim novinama FBiH, broj: 13/24 od 16.02.2024. godine, a stupio na snagu osmog dana od dana objavljivanja.

⁹ Registar osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela seksualne zloupotrebe i iskorištavanja djece u RS uspostavljen je Zakonom o posebnom registru lica pravosnažno osuđenih za krivična djela seksualne zloupotrebe i iskorištavanja djece, Službeni glasnik RS, broj: 28/2023.

odnosno izaslanika u oba doma Parlamenta FBiH. Nakon gotovo četiri godine duge i mukotrpne parlamentarne procedure pomenuti zakon je, uz snažnu podršku nevladinih organizacija i medija, usvojen i stupio na snagu početkom prošle godine. Pored uspostave registra osuđenih seksualnih prijestupnika na štetu djece, ovim se zakonom uspostavljaju i posebne mjere kojima se omogućava nadzor tih osoba nakon izdržane kazne zatvora, a u cilju sprečavanja ponovnog vršenja istog ili sličnog krivičnog djela te efikasnijeg procesuiranja počinitelja recidivista.

Opравdanost uspostavljanja registara seksualnih prijestupnika na štetu djece kao i podvrgavanje osuđenih počinitelja posebnim mjerama nakon izdržavanja kazne zatvora u državama u kojima takvi registri i mjere postoje izazvali su teorijsku raspravu. Posebno se u toj raspravi skreće pažnja na opasnost da se registriranjem seksualnih prijestupnika i njihovim podvrgavanjem posebnim mjerama neopravdano i nedopušteno zadire u njihova osnovna ljudska prava i slobode koji su im zagantirani ustavima država i međunarodnopravnim aktima o ljudskim pravima. Ni Zakon o registru u FBiH zasigurno neće i ne treba ostati imun na navedena pitanja, a uz to je isti dodatno opterećen okolnostima i načinom njegovog donošenja pa će se u ovom radu analizirati njegov odnos s Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovine¹⁰ i usklađenost odredbi ovog zakona s međunarodno priznatim standardima ljudskih prava i osnovnih sloboda.

2. Međunarodnopravni okvir

2.1. Evidentiranje i pohrana podataka prema Lanzarote konvenciji

Odredbe o evidentiranju i pohrani nacionalnih podataka koji se odnose na identitet i genetički profil počinitelja osuđenih za krivična djela seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece razrađene su u osmom poglavlju Konvencije. U tom se poglavlju navodi da je cilj evidentiranja i pohrane podataka preveniranje krivičnih djela predviđenih Konvencijom i krivično gonjenje počinitelja. U Objašnjavajućem izvještaju uz Konvenciju¹¹ navodi se da se pohrana ovih podataka pokazala iznimno korisnom u krivičnim istragama prilikom identifikacije ponovnih počinitelja tih krivičnih djela. Državama se ostavlja visok stepen fleksibilnosti u izvršavanju ove obaveze pa mogu slobodno odlučiti da li će kreirati posebne registre podataka počinitelja navedenih krivičnih djela ili će iste integrirati u već postojeće opće registre podataka o počiniteljima krivičnih djela. Konvencija traži da svaka država stranka odredi organ koji će prikupljati i

¹⁰ Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, br. 36/03, 37/03 - ispr., 21/04 - ispr., 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17 i 31/23 (u daljem tekstu: Krivični zakon FBiH).

¹¹ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (odlomak 243).

čuvati podatke.¹² Budući da se ti podaci smatraju posebno osjetljivim podacima, isti se moraju prikupljati u skladu s relevantnim odredbama nacionalnog i međunarodnog prava o zaštiti ličnih podataka kao i odgovarajućim odredbama domaćeg prava koje se odnose na čuvanje podataka o DNK. S obzirom na osjetljivost podataka, državama se nalaže osiguravanje zaštitne mjere za svaki podatak, ograničavanje pristupa podacima u okviru organizacije, reguliranje dugotrajnog čuvanja podataka i poduzimanje niza drugih mjera njihovog osiguranja koje moraju biti prilagođene specifičnoj funkciji podataka i rizicima. Od posebne važnosti za zaštitu ličnih podataka je Konvencija Vijeća Evrope o zaštiti osoba glede automatske obrade ličnih podataka (ETS 108). Član 5. ove Konvencije zahtijeva da lični podaci koji se automatski obrađuju moraju biti: 1. dobiveni i procesuirani na pravičan i zakonit način; 2. pohranjeni za određenu i zakonitu svrhu i ne smiju biti korišteni na način koji je nekompatibilan s tom svrhom; 3. adekvatni, relevantni i ne smiju biti ekscesivni u odnosu na svrhu zbog koje su pohranjeni; 4. tačni i gdje je potrebno, ažurirani; 5. čuvani u obliku u kojem omogućavaju identifikaciju subjekata ne duže nego što je potrebno u svrhu zbog koje se čuvaju.¹³

2.2. Preporuka CM/Rec(2014)3 Komiteta ministara državama članicama koja se odnosi na opasne počinitelje

Ova preporuka¹⁴ kao dokument tzv. mekog prava (*soft law*) opasnog počinitelja definira kao „osobu koja je bila osuđena za vrlo teško krivično djelo protiv spolne slobode ili krivično djelo s elementima nasilja i kod koje postoji visoka vjerovatnost od ponavljanja tih krivičnih djela“. Preporuka govori o dvjema mogućnostima ograničavanja slobode opasnih počinitelja nakon izdržane kazne zatvora – sigurnosnom preventivnom zatvaranju i preventivnom nadzoru. Sigurnosnim preventivnim zatvaranjem smatra se zatvaranje o kojem odlučuje sud, koje se određuje i izvršava samo u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, pri čemu se zatvaranje ne određuje samo na osnovu krivičnog djela počinjenog u prošlosti, već i na osnovu procjene da bi počinitelj mogao počiniti vrlo teško krivično djelo u budućnosti. Pod preventivnim nadzorom podrazumijevaju se mjere kontrole, nadzora, praćenja ili ograničavanja kretanja, koje se primjenjuju nakon izdržavanja kazne zatvora ili umjesto nje. Ni mjere preventivnog nadzora ne izriču se samo na osnovu počinjenog krivičnog djela u prošlosti, već se kao i kod sigurnosnog preventivnog zatvaranja određuju na osnovu procjene koja upućuje na to da bi počinitelj u budućnosti mogao počiniti vrlo teško krivično djelo. Kao ključni kriterij za ocjenu da se

¹² Kod ratifikacije Konvencije država mora dati naziv i adresu organa nadležnog za prikupljanje i čuvanje podataka.

¹³ Explanatory Report, *op. cit.* (odlomci 244-248), Turković, *Baza podataka prema Konvenciji Vijeća Evrope o zaštiti djece od spolnog zlostavljanja i iskorištavanja. op. cit.*, str. 17.

¹⁴ Preporuku CM/Rec(2014)3 Komiteta ministara državama članicama koja se odnosi na opasne počinitelje (Recommendation CM/Rec(2014)3 of the Committee of Ministers to member States concerning dangerous offenders) usvojio je Komitet ministara 19. februara 2014. godine na 1192. sastanku Zamjenika Ministara.

radi o opasnom počinitelju Preporuka ističe dokaz o prethodnom ozbiljnom nasilju, seksualnom krivičnom djelu, obilježja počinitelja koja ukazuju na znatan i kontinuiran rizik od nasilja, odnosno seksualnog nasilja kao i dokaze da blaže mjere nisu dale rezultate. Preporukom se naglašava da je s opasnim počiniteljima, kao i sa svim drugim počiniteljima, potrebno postupati uz poštovanje njihovih ljudskih prava i osnovnih sloboda, u skladu s njihovom pojedinačnom situacijom i potrebama, uz istovremenu zaštitu društva. Dugoročni cilj upravljanja rizikom treba biti, kada je to moguće, sigurna reintegracija u društvo, uz zaštitu društva od rizika koji predstavlja počinitelj. To bi trebalo uključivati izradu individualnog plana koji sadrži etapni proces rehabilitacije odgovarajućim intervencijama uz procjenu i upravljanje rizikom u skladu s praksom koja se zasniva na rezultatima istraživanja (*engl. evidence based practice*).¹⁵

Važno je istaći da ova Preporuka državama članicama ne nalaže obavezu da osiguraju preventivni zatvor ili preventivni nadzor u svom nacionalnom pravu, ali ako ih imaju, svaki put kad određuju navedene mjere trebaju uzeti u obzir pravila iz ove Preporuke.

3. Registar seksualnih prijestupnika na štetu djece u FBiH

3.1. Osnovna rješenja Zakona o posebnom registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u FBiH

Zakonom o posebnom registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u FBiH uspostavljen je poseban registar osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u FBiH. Svrha donošenja ovog zakona navedena u njegovom prvom članu je osiguranje zaštite djece i maloljetnika od krivičnih djela protiv spolne slobode i morala, te sprečavanje osoba pravosnažno osuđenih za ta krivična djela da ponovo izvrše isto ili slično krivično djelo.

U članu 2. Zakona predviđeno je da se u registar upisuju osobe pravosnažno osuđene za krivična djela iz Glave XIX. (Krivična djela protiv spolne slobode i morala) Krivičnog zakona FBiH kada su počinjena prema djeci i maloljetnicima. Uz *numerus clausus* navođenje tih krivičnih djela navedeno je da će se u registar upisivati samo osuđene osobe koje su neko od tih krivičnih djela počinile prema djeci i maloljetnicima.¹⁶

¹⁵ Maloić, S. *Postupanje s opasnim počiniteljima kaznenih djela nakon punog izvršenja kazne zatvora: izazovi i dileme*, Zagreb, 2021, str. 167.

¹⁶ Radi se o sljedećim krivičnim djelima: silovanje (član 203.), spolni odnošaj s nemoćnom osobom (član 204.), spolni odnošaj zloupotrebom položaja (član 205.), prinuda na spolni odnošaj (član 206.), spolni odnošaj s djetetom (član 207.), bludne radnje (član 208.), zadovoljenje pohote pred djetetom ili maloljetnikom (član 209.), navođenje na prostituciju (član 210.), trgovina ljudima (član 210a.), organizirana trgovina ljudima (član 210b.), iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi

Pored osoba koje su osuđene za neko od navedenih krivičnih djela iz Krivičnog zakona FBiH, u Registar se upisuju i osobe koje su pravosnažno osuđene za krivična djela protiv spolnog integriteta izvršena na štetu djece i maloljetnih osoba čija se krivična evidencija ne vodi na području FBiH, a koja u FBiH imaju prijavljeno prebivalište, odnosno boravište. Zakon predviđa vođenje posebnog kantonalnog registra što je povjereno u nadležnost kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova, kao i vođenje federalnog registra što je u nadležnosti organizacione jedinice Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova. Registri se vode prema pravilima koja važe za vođenje krivične evidencije. Podatke koji se unose u registar nadležni sudovi odmah po pravosnažnosti sudske odluke dostavljaju nadležnom kantonalnom ministarstvu unutrašnjih poslova radi upisa u kantonalni registar dok su kantonalna ministarstva dužna te podatke dostaviti Federalnom ministarstvu unutrašnjih poslova radi upisa istih u federalni registar. Kada je riječ o već pravosnažno okončanim sudskim predmetima za krivična djela za koja se vodi registar, Zakon obavezuje nadležno kantonalno ministarstvo unutrašnjih poslova da podatke u kantonalni registar unese u roku 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona i da ih bez odgađanja dostavi Federalnom ministarstvu unutrašnjih poslova radi upisa u federalni registar. U registar se upisuje niz podataka kao što su ime i prezime, spol, datum rođenja, mjesto prebivališta, podaci vezani za presudu, te vrstu izrečene kazne i sigurnosne mjere, kao i podaci vezani za fizičko prepoznavanje osuđenog i njegova fotografija, te DNK profil. Zakonom je predviđeno da se ovi podaci u registru vode trajno, te da se isti ne brišu. Kada je u pitanju opseg dostupnosti podataka iz registra, Zakon predviđa da se podaci mogu dati sudu, tužilaštvu i organima unutrašnjih poslova u vezi s krivičnim postupkom koji se vodi protiv osobe upisane u registar, odnosno tužilaštvu i organima unutrašnjih poslova u vezi s otkrivanjem počinitelja krivičnih djela za koja se vodi registar, organima nadležnim za izvršenje krivičnih sankcija i nadležnim organima koji učestvuju u postupku davanja uvjetnog otpusta, amnestije ili pomilovanja. Pored navedenih službenih organa, pod određenim uvjetima podaci iz registra mogu se dati i drugim pravnim osobama, konkretno organima i organizacijama, ustanovama, institucijama i udruženjima koji u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti ostvaruju neposredan kontakt s djecom kada za to postoji opravdan interes kao i drugim pravnim osobama koje su nadležne za vođenje postupaka za ostvarivanje zaštite prava i interesa djece. Ovi subjekti dužni su podatke iz registra zatražiti uvijek u postupcima prijema u radni odnos ili angažiranja određene osobe za obavljanje poslova koji podrazumijevaju neposredan kontakt s djecom. Ako osoba za koju se traže podaci nije upisana u krivičnoj evidenciji koja se vodi u FBiH, organ nadležan za vođenje registra ima obavezu da podatke o osuđivanosti za navedena krivična djela zatraži od drugog nadležnog organa u BiH koji tu evidenciju vodi. Davanje podataka iz

pornografije (član 211.), upoznavanje djeteta s pornografijom (član 212.) i rodoskrvnuće (član 213.).

registra inostranim državnim organima vrši se u skladu s pravilima međunarodne pravne pomoći.

Osim vođenja registra osoba osuđenih za navedena krivična djela, Zakonom je predviđeno da se na njih, nakon izdržavanja kazne zatvora, mogu primijeniti posebne mjere kojima se omogućava njihovo praćenje i nadzor. Zakonom je predviđeno da o primjeni navedenih mjera na osuđenog počinitelja odlučuje nadležni sud prilikom izricanja sankcije, te da iste mogu trajati od pet do deset godina ako u tom vremenu osuđeni počinitelj ne poćini neko od krivićnih djela za koja se vodi registar. Pod tim mjerama podrazumijeva se obaveza javljanja organu nadležnom za unutrašnje poslove¹⁷, obaveza obavješćavanja o putovanju van mjesta stanovanja i promjeni lićnih podataka¹⁸, te obaveza uzdržavanja od posjećivanja mjesta i objekata na kojima se okupljaju djeca¹⁹. Za razliku od mjera koje se sastoje u nadzoru osuđenih osoba, ovaj zakon ne sadrži i mjere tretmana tih osoba koje, prema Preporuci Vijeća Evrope, trebaju uključivati, ali se ne ogranićavati na medicinsku, psihološku i/ili socijalnu zaštitu u terapijske svrhe, a kako bi se smanjio rizik koji predstavlja počinitelj i kojim bi se unaprijedila socijalna dimenzija njegovog života. Zakon sadrži i prekršajne sankcije koje se izriću u slučaju kršenja njegovih odredbi. Novćana kazna od 10.000,00 KM do 20.000,00 KM predvićдена je za sudove, nadležna kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova i kazneno-popravne ustanove ako u propisanom roku ne dostave podatke organu nadležnom za voćenje registra. Novćana kazna od 8.000,00 KM do 15.000,00 KM predvićдена je za odgovornu osobu u pravnoj osobi koja prilikom prijema u radni odnos ili angažiranja osobe od organa nadležnog za voćenje registra ne zatraži podatke da li je ta osoba upisana u registar. Novćana kazna od 1.000,00 KM do 5.000,00 KM predvićдена je za osobu upisanu u registar koja ne izvrši neku od posebnih obaveza iz Zakona. Takoćder, prekršajem se smatra zloupotreba podataka iz registra radi zastrašivanja ili uznemiravanja upisanih osoba ili ćlanova njihove porodice kao i javno objavljivanje tih podataka, za što je predvićдена novćana kazna u iznosu od 500,00 KM do 2.000,00 KM.

Prijelaznim i završnim odredbama Zakona predvićдена je obaveza za federalnog ministra pravde da u roku od 60 dana od dana njegovog stupanja na snagu donese poseban

¹⁷ Osoba pravosnažno osućdena za krivićno djelo iz ćlana 2. Zakona dućzna je u roku 15 dana od dana izdržane kazne javiti se nadležnoj organizacijskoj jedinici kantonalnog ministarstva unutrašnjih poslova prema mjestu stanovanja radi inicijalne evidencije, te se tom organu lićno javljati u vremenskim intervalima koje odredi nadležni sud. Nadležni organ obavezan je fotografirati osobu koja ima obavezu javljanja prilikom svakog javljanja.

¹⁸ Osoba pravosnažno osućdena za krivićno djelo iz ćlana 2. Zakona obavezna je obavijestiti nadležnu organizacionu jedinicu kantonalnog ministarstva unutrašnjih poslova prema mjestu stanovanja o svakom putovanju van mjesta stanovanja, odredištu i dućzini putovanja najkasnije 24 sata prije putovanja, te u roku tri dana prijaviti svaku promjenu lićnih podataka.

¹⁹ U ćlanu 12. Zakona navedeno je da se navedena obaveza odnosi na uzdržavanje od posjećivanja mjesta i objekata kao što su školske zgrade, školska dvorišta, vrtići, igrališta, igraonice, dječje manifestacija i slićno.

pravilnik kojim se uređuje način vođenja registra. Također, u posljednjim odredbama Zakona propisana je i obaveza federalnog zakonodavca da u roku od šest mjeseci od njegovog stupanja na snagu s tim zakonom uskladi odredbe Krivičnog zakona FBiH koje se odnose na brisanje osude. Pravilnik o načinu vođenja posebnog Registra osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u FBiH donesen je nekoliko mjeseci nakon isteka zakonskog roka.²⁰ S druge strane, Parlament FBiH još uvijek nije izvršio obavezu usklađivanja Krivičnog zakona FBiH sa Zakonom o registru, a o čemu će više riječi biti u tekstu koji slijedi.

3.2. Odnos Zakona o posebnom registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u FBiH s Krivičnim zakonom FBiH

Kao što je ranije navedeno, donošenje Zakona o registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u FBiH rezultat je zakonodavne aktivnosti nekolicine zastupnika odnosno izaslanika u oba doma Parlamenta FBiH.²¹ Od 2019. godine kada je ovaj zakon upućen u parlamentarnu proceduru u formi nacрта do njegovog donošenja prošlo je više od tri godine. U isto vrijeme kada se ovaj zakon nalazio u parlamentarnoj proceduri, u proceduri se nalazio i Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH²² čiji je cilj bio, između ostalog, usklađivanje materijalnog krivičnog zakonodavstva FBiH s odredbama Lanzarote konvencije. Međutim, iako oba zakona reguliraju istu oblast, razmatrani su nezavisno jedan od drugog, te su za njih provedene posebne javne rasprave. Takav zakonodavni proces rezultirao je činjenicom da su pojedine odredbe Zakona o registru u neskladu s pojedinim odredbama Krivičnog zakona FBiH, što se u prvom redu odnosi na trajanje podataka u evidenciji. Naime, za razliku od Zakona o registru koji u članu 4. stav (8) predviđa trajno čuvanje podataka osuđenih seksualnih prijestupnika, Krivični zakon FBiH u članu 125. propisuje rokove po čijem proteku se osude brišu po sili zakona pod uvjetom da počinitelj nije ponovo osuđen za novo krivično djelo, pri čemu su ti rokovi normirani za sve osude, izuzev za osudu na kaznu dugotrajnog zatvora koja se ne briše. Ova neusklađenost privremeno je otklonjena prijelaznom i završnom odredbom iz člana 16. Zakona o registru kojom je propisano da će se u slučaju kolizije tog zakona s odredbama Krivičnog zakona FBiH primjenjivati odredbe Zakona o registru, te je istovremeno propisana i obaveza federalnog zakonodavca da odredbe Krivičnog zakona FBiH o brisanju osude uskladi s odredbama Zakona o registru u roku od šest mjeseci od dana

²⁰ Službene novine FBiH, broj: 73/24 objavljene su dana 18.09.2024. godine.

²¹ Više o tome vidjeti u: Hanić-Zalihić, A. *Krivičnopravni standardi zaštite djece*. op. cit., str. 49.

²² Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH, broj: 03-02-382/2022 od 25.03.2022. godine, dostupno na: <https://parlamentfbih.gov.ba/v2/bs/propis.php?id=842>, pristupljeno 23.12.2024. godine.

njegovog stupanja na snagu. Zakon o registru stupio je na snagu krajem februara 2024. godine, a do danas Parlament FBiH nije izvršio obavezu usklađivanja pomenutih odredbi Krivičnog zakona FBiH. Međutim, pripremljen je i na stranici Parlamenta FBiH objavljen Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH²³, koji je Vlada FBiH ovom organu dostavila aktom od 12.12.2024. radi njegovog razmatranja i usvajanja. Usklađivanje odredbi Krivičnog zakona FBiH sa Zakonom o registru u Prijedlogu Zakona vrši se intervencijom u član 125. stav (4) Krivičnog zakona FBiH na način da se istim predviđa da se, pored osude na kaznu dugotrajnog zakona, ne briše ni osuda za krivična djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, te krivična djela trgovina ljudima i organizirana trgovina ljudima počinjena na štetu djeteta. Međutim, s obzirom da navedeni Prijedlog Zakona treba u istovijetnom tekstu biti usvojen na oba doma Parlamenta FBiH, izvjesno je da će Federacija BiH na donošenje ovog zakona morati pričekati još neko vrijeme, a da će federalni zakonodavac zaći u duboku docnju glede njegovih obaveza usklađivanja istog s odredbama Zakona o registru. Važno je istaći i da će Prijedlog Zakona, ukoliko isti bude usvojen, zahtijevati daljnje izmjene i dopune Zakona o registru u pogledu krivičnih djela za koja se registar vodi. Naime, Prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH u Krivični zakon FBiH uvodi se nova Glava XIXa. „Krivična djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta“ i mijenjaju postojeće odnosno uvode nove inkriminacije kako to zahtijeva Lanzarote konvencija, dok će se Glava XIX. „Krivična djela protiv spolne slobode i morala“ odnositi samo na punoljetne počinitelje. S obzirom da Zakon o registru predviđa vođenje registra za krivična djela iz Glave XIX. kada su počinjena prema djeci i maloljetnicima, u slučaju usvajanja predmetnih izmjena i dopuna Krivičnog zakona FBiH morat će se intervenirati u sam naziv Zakona o registru kao i u njegov član 2. kojim su propisana krivična djela za koja se registar vodi.

3.3. Pravna priroda i sadržaj posebnih mjera

Registriranje osuđenih seksualnih prijestupnika na štetu djece i primjenu mjera ograničavanja njihovih pojedinih prava i sloboda pojedini autori su okarakterizirali kao nedopušteno zadiranje u njihova osnovna ljudska prava i slobode. Takve kritike posljednjih godina posebno su aktualne u susjednoj Republici Srbiji u kojoj su tzv. Marijinim zakonom²⁴ uspostavljene slične mjere za osuđene prijestupnike kao što su one koje postoje u zakonodavstvu FBiH i RS.²⁵ Tzv. Marijin zakon pored mjera nadzora

²³ Prijedlog Zakona dostupan na: <https://parlamentfbih.gov.ba/v2/bs/propis.php?id=1299>, pristupljeno 30.12.2024. godine.

²⁴ Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima, Službeni glasnik Republike Srbije, broj: 32/2013.

²⁵ Posebne mjere propisane tzv. Marijinim zakonom su: obavezno javljanje nadležnom organu policije i Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, zabrana posjećivanja mjesta na kojima se okupljaju maloljetna lica, obavezno posjećivanje profesionalnih savjetovaštva i ustanova, obavezno

osuđenih počinitelja predviđa i mjeru obaveznog posjećivanja profesionalnih savjetovališta i ustanova prema programu koji osuđenom počinitelju odredi organizaciona jedinica Uprave za izvršenje krivičnih sankcija nadležna za tretman i alternativne sankcije, dok ovu mjeru navedeni zakoni u FBiH i RS ne sadrže. Po pitanju primjene posebnih mjera, ključna razlika zakonskih rješenja Republike Srbije i RS u odnosu na zakonodavstvo FBiH je u tome što u Republici Srbiji i RS primjena posebnih mjera nastupa po automatizmu, odnosno sve zakonom propisane mjere se nakon osude primjenjuju na sve seksualne prijestupnike na štetu djece, i to u pravilu u dugogodišnjem trajanju. Pojedini autori kao što su *Dragojlović, J., Filipović, A., Merdović, B.* kritiziraju pravnu prirodu posebnih mjera ističući da su one po pravnoj prirodi najbliže krivičnopravnim sankcijama i da je jedino što im nedostaje da bi u potpunosti spadale u tu kategoriju nadležnost suda da ih izriče kao i činjenica da se posebne mjere prema počinitelju provode nakon izdržane kazne zatvora. Ovi autori posebne mjere nazivaju *sui generis* mjerama uz opasku da se istima uzurpira krivičnopravni sistem.²⁶ Slično kao i gore pomenuti autori mišljenja smo da posebne mjere doista imaju karakter *sui generis* mjera, no suprotno njihovom stavu mišljenja smo da njihova *sui generis* priroda nije sporna, te je posljednjih decenija, kako primjećuje *Derenčinović*, među državama sve zastupljenije nadograđivanje sistema krivičnopravnih sankcija „mjerama sui generis koje su pridržane za opasne delinkvente koje je zbog njihove patološke sklonosti kriminalnom ponašanju bez izolacije teško ili nemoguće kontrolirati“²⁷.

Vezano za karakter posebnih mjera, *Mrvić Petrović*²⁸ je stava da posebne mjere predviđene tzv. Marijinim zakonom u Republici Srbiji imaju karakter mjera preventivnog nadzora osuđenog počinitelja iz Preporuke Vijeća Evrope koja se odnosi na opasne počinitelje, ali da iste nisu koncipirane u skladu s ovom preporukom jer automatska primjena svih navedenih mjera sve seksualne prijestupnike stavlja u isti koš, odnosno dijagnozu opasnog počinitelja daje zakon, a ne sud sagledavanjem i procjenom rizika budućeg kriminalnog ponašanja počinitelja. Kritizira se i činjenica da „vrsta počinjenog krivičnog djela (krivično djelo protiv spolne slobode) i dob žrtve automatski upućuju na to da je riječ o opasnom počinitelju iako se ta krivična djela međusobno znatno razlikuju, kako prema obilježjima, tako i po društvenoj opasnosti koja se izražava propisanim rasponom kazne“. Također se ističe da mjere preventivnog nadzora trebaju biti ispunjene odgojnim mjerama kako bi se osuđenim počiniteljima pružila šansa za reintegraciju u

obavješćavanje o promjeni prebivališta, boravišta ili radnog mjesta i obavezno obavješćavanje o putovanju u inostranstvo.

²⁶ Dragojlović, J., Merdović, B., Filipović, A. M., *Marija's law – ten years later – (non) application of the law and future solutions*, Novi Sad, 2024., str. 267.

²⁷ Derenčinović, D. *Sigurnosno zatvaranje „opasnih“ delikvenata – podsjetik iz Strasbourga*, Zagreb, 2014., str. 827.

²⁸ Mrvić Petrović, N. *Legal problem sin using preventive detention or preventive supervision of offenders dangerous to society*, Beograd, 2015., str. 214. i 215.

društvo. Kako Marijin zakon to ni deklarativno ne navodi prema stavu ove autorice posebne mjere su evidentno konstruirane kao kažnjavanje nakon kažnjavanja, te iste predstavljaju „anomaliju krivičnog i pravnog sistema koja je u suprotnosti s ustavnim garancijama prava i sloboda građana“.

U FBiH, u odnosu na Nacrt zakona kojim je nastupanje navedenih posebnih mjera bilo predviđeno po automatizmu, dakle za sve osuđene počinitelje krivičnih djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima koji su izdržali kaznu zatvora, usvojenim zakonskim rješenjem predviđeno je da primjenu posebnih mjera na osuđenog počinitelja nakon izdržavanja kazne zatvora može odrediti sud prilikom izricanja krivičnopravne sankcije. Prema Nacrtu Zakona te posebne mjere nalikovale su pravnim posljedicama osude budući da se radilo o mjerama koje su uzrokovale prestanak ili gubitak određenih prava odnosno zabranu sticanja određenih prava osuđenih osoba, te da su nastupale po sili zakona. Međutim, prema usvojenom zakonskom rješenju predviđeno je da posebne mjere može odrediti sud uz izricanje sankcije čime ih je zakonodavac, iako ih izriče sud, takvom odredbom distancirao i od krivičnopravnih sankcija. Davanjem ovlaštenja sudu da odlučuje o primjeni navedenih mjera moglo bi se reći da je u njihovoj primjeni osiguran individualiziran pristup što je bila i intencija Preporuke koja se odnosi na opasne počinitelje. Međutim, pored formalnih kriterija koji se odnose na vrstu krivičnog djela i vrstu kazne (osuda za seksualno krivično djelo na štetu djece i izrečena kazna zatvora), Zakon ne sadrži i druge kriterije na osnovu kojih bi sud mogao donijeti ocjenu da se određene posebne mjere na neke od počinitelja trebaju primijeniti, a na druge ne. Iz navedenog razloga, jedno od ključnih pitanja koje će pratiti početak primjene ovog zakona bit će razvoj sudske prakse u oblasti primjene posebnih mjera.

3.4. Registar seksualnih prijestupnika na štetu djece i posebne mjere u praksi Evropskog suda za ljudska prava

Vezano za pitanje da li su posebne mjere protivne ustavnim garancijama prava i sloboda građana, valja istaći da se one zaista sastoje u ograničavanju određenih prava i sloboda osuđenih počinitelja, i to prvenstveno prava na privatni i porodični život i slobodu kretanja koji imaju ustavni rang i koji su zagantirani Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Evropska konvencija). Međutim, treba imati na umu da i ovaj međunarodnopravni dokument daje mogućnost miješanja u navedena prava i slobode uz uvjet da je takvo miješanje predviđeno zakonom i ako je to neophodno u demokratskom društvu u interesu zaštite određenih dobara kao što je, između ostalih, sprečavanje nereda ili zločina, zaštita zdravlja ili morala ili zaštita prava i sloboda drugih. Stoga, ograničavanje prava osuđenih počinitelja tim mjerama nije *per se* u neskladu s Evropskom konvencijom, ali ograničavanje prava i sloboda treba vršiti na način propisan tom konvencijom kao i pridržavajući se stajališta koja je u svojoj sudskoj praksi razvio Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: Evropski sud).

Registriranje osuđenih seksualnih prijestupnika na štetu djece u posebne registre kao i njihovo podvrgavanje posebnim mjerama kojima se ograničavaju neka njihova prava i slobode i nad njima uspostavlja nadzor nakon što su izdržali kaznu zatvora, u nizu svojih predmeta razmatrao je Evropski sud po aplikacijama koje su se odnosile na navodne povrede načela zakonitosti (član 7.), prava na poštovanje privatnog i porodičnog života (član 8.) i slobodu kretanja (član 2. Protokola broj 1. uz Evropsku konvenciju).

U kontekstu članova 7. i 8. Evropske konvencije zanimljive su presude Evropskog suda u predmetima *Bouchacourt protiv Francuske*, *M. B. protiv Francuske* i *Gardel protiv Francuske*.²⁹ Podnositelji zahtjeva bili su osuđeni na kaznu zatvora zbog silovanja petnaestogodišnjaka zloupotrebom položaja (Bouchacourt je osuđen 1996. godine, Gardel 2003. godine, a M. B. 2001. godine). Francuska je 2004. godine Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku uvela nacionalni sudski registar počinitelja seksualnih krivičnih djela (koji je poslije proširen i na počinitelje nasilnih krivičnih djela), a te su odredbe stupile na snagu 2005. godine. U periodu od avgusta 2005. do februara 2006. godine podnositelji zahtjeva bili su obaviješteni da su retroaktivno upisani u taj posebni registar počinitelja seksualnih krivičnih djela nakon čega su se žalili Evropskom sudu na povrede prava zagarantovanih članovima 7. i 8. Evropske konvencije. U konkretnim predmetima Evropski sud je odlučio da nema povrede ni člana 7. ni člana 8. Evropske konvencije. U kontekstu člana 7., Evropski sud je istakao da upis u sudski registar i odgovarajuće obaveze za osuđene počinitelje ne predstavljaju kaznu u smislu odredbe ovog člana, već samo preventivnu mjeru na koju se član 7. ne primjenjuje. Evropski sud je odlučio da nema ni kršenja prava na privatnost budući da je osporeno miješanje predviđeno zakonom i slijedi legitimne ciljeve zaštite javnog reda i prevencije kriminala. Pri ispitivanju testa nužnosti u demokratskom društvu, Evropski sud je iznio stav da seksualni delikti jasno predstavljaju posebno osuđujući oblik krivičnih djela koja nanose trajne posljedice žrtvama. Također, djeca i ostalo ranjivo stanovništvo imaju pravo na djelotvornu zaštitu države od takvih teških oblika miješanja u osnovne aspekte njihovog privatnog života. Paralelno s tim, krivične politike u Evropi se razvijaju i pridaju sve veći značaj, pored kažnjavanja, reintegriranju zatvorenika, naročito pred kraj kazne dugotrajnog zatvora, a uspješna reintegracija pretpostavlja, između ostalih stvari, sprečavanje ponovnog činjenja krivičnog djela. U konkretnom slučaju Evropski sud je relevantnim za donošenje odluke smatrao period čuvanja podataka u registru i opseg njihove dostupnosti. Tom prilikom je utvrdio da period čuvanja podataka od maksimalno 30 godina nije nerazmjern cilj koji se time želi postići, odnosno prevenciji počinjenja seksualnih krivičnih djela, te da uvid u te podatke od suda, policije i administrativnih organa podliježe dovoljnim restrikcijama po kojima se ti podaci smatraju tajnima. Stoga je Sud zaključio da registriranjem osuđenih za seksualna krivična djela nije prekršena odredba člana 8. Evropske konvencije, već je uspostavljena pravična ravnoteža između

²⁹ Gardel protiv Francuske (br. 16428/05), M.B. protiv Francuske (br. 22115/06), Bouchacourt protiv Francuske (br. 5335/06), 2009.

privatnog i javnog interesa, te tužena država nije iskoračila iz polja procjene koje je prihvatljivo u ovom domenu.³⁰

Vrlo važna presuda donesena je 2021. godine u predmetu *Timofeyev i Postupkin protiv Rusije*.³¹ Iako se u konkretnom predmetu ne radi o krivičnim djelima na štetu seksualnog integriteta djece ista je važna u kontekstu stavova koje je Evropski sud zauzeo vezano za navodna kršenja ljudskih prava stavljanjem osuđenih počinitelja pod upravni nadzor nakon izdržane kazne zatvora. Prvi podnositelj zahtjeva osuđen je 2003. godine za krivično djelo ubistva, a drugi podnositelj zahtjeva osuđen je 2007. godine za krivično djelo trgovina drogom. Oba podnositelja zahtjeva osuđeni su na višegodišnje kazne zatvora. Odlukom suda od 26. novembra 2013. godine prvi podnositelj zahtjeva stavljen je pod upravni nadzor jer mu je presudom utvrđen status opasnog recidiviste, te su mu nametnuta sljedeća ograničenja: zabrana napuštanja doma ili drugog mjesta stanovanja u vremenu od 22 do šest sati, zabrana posjećivanja javnih mjesta za zabavu građana (restorani, barovi, zabavni centri i sl.), zabrana odlaska na mjesta javnih događaja (demonstracije, skupovi, javne svečanosti i sl.) i obaveza da se tri puta mjesečno javlja organu nadležnom za upravni nadzor prema mjestu prebivališta odnosno boravišta. Po njegovoj žalbi, 5. septembra 2014. godine sud je ukinuo mjeru zabrane napuštanja doma ili drugog mjesta stanovanja u vremenu od 22 do šest sati, a obavezu javljanja nadležnom organu s tri puta mjesečno smanjio na jednom mjesečno. Odlukom od 19. decembra 2013. godine sud je naredio stavljanje drugog podnositelja zahtjeva pod upravni nadzor jer je počinio krivična djela kvalificirana kao opasni recidivizam i izrečene su mu sljedeće mjere: zabrana napuštanja doma ili drugog mjesta stanovanja u vremenu od 22 do šest sati i obaveza javljanja jednom mjesečno Ministarstvu unutrašnjih poslova. Još jedna od obaveza koja je proizašla iz činjenice da je osoba stavljena pod upravni nadzor bila je obaveza prijave promjene prebivališta u roku od tri radna dana od navedene promjene.³² Vezano za navodnu povredu slobode kretanja u odnosu na drugog podnositelja zahtjeva, Evropski sud je utvrdio da su se obaveze i ograničenja koja su mu nametnuta tokom upravnog nadzora sastojali od nekoliko mjera koje su, uzete pojedinačno ili zajedno, predstavljale miješanje u njegovo pravo na slobodu kretanja. Međutim, Evropski sud je ocijenio da je takvo miješanje imalo pravnu osnovu u ruskom zakonu, koji je detaljno opisao kategorije osoba na koje se odnosi upravni nadzor, a što je bilo zasnovano na objektivnim kriterijima kao što je postojanje „statusa osuđene osobe“ koji nije izbrisan,

³⁰ Kurtović Mišić, A. Dragičević Prtenjača, D., Strinić, V. *Novosti kod instituta pomilovanja, pravnih posljedica osude, rehabilitacije i davanja podataka iz kaznene evidencije*, Zagreb, 2012., str. 729. i 730.

³¹ *Timofeyev i Postupkin protiv Rusije* (br. 45431/14 i 22769/15), 2021.

³² Zakon br. 64-FZ sadrži iscrpan popis ograničenja koja sud može i/ili mora nametnuti u kontekstu upravnog nadzora, a to su: obaveza javljanja jednom do četiri puta mjesečno organu nadležnom za upravni nadzor, zabrana napuštanja određenog prostora, zabrana odlaska na određena mjesta, zabrana odlaska na mjesta javnih priredbi ili drugih okupljanja, zabrana napuštanja stana u određenom vremenskom periodu.

ozbiljnost krivičnog djela, vrsta recidivizma, dodjeljivanje statusa „dokazanog prekršitelja zatvorskog režima“ i počinjenje specifičnih krivičnih djela. Nijedna od navedenih kategorija nije ostavila domaćem sudu prostor diskrecije u odnosu na osobe na koje se taj nadzor može primijeniti. Posljedično, Sud je zauzeo stav da je Zakon, broj: 64 FZ bio dovoljno predvidiv u odnosu na kategorije osoba na koje se primjenjuje i u odnosu na dužinu trajanja nadzora. Drugi podnositelj zahtjeva je pripadao kategoriji osoba koja je osuđena za krivično djelo opasnog recidivizma i bio je automatski predmet nadzora, bez obzira na njegovo ponašanje tokom izdržavanja kazne. Sud je u pogledu srazmjernosti mjera kojom se ograničava sloboda kretanja istakao da je domaćim pravom trajanje upravnog nadzora određeno tako da se podudara s postojanjem statusa osuđene osobe. Osim toga, Zakon je predvidio mogućnost sudskog preispitivanja potrebe održavanja takvih ograničenja tako što su osobe pod upravnim nadzorom mogle tražiti njegov prijevremeni prekid nakon isteka polovine perioda na koji je nadzor određen, a ako bi zahtjev bio odbijen, novi zahtjev za prekid mogao se podnijeti šest mjeseci nakon odbijanja. U konkretnom slučaju status osuđene osobe trajao je šest godina, što znači da je zahtjev za ukidanjem istog drugi podnositelj zahtjeva mogao podnijeti nakon proteka tri godine. Nakon tog početnog perioda nužnost produženja mjere mogla se preispitivati u šestomjesečnim intervalima između svakog odbijanja zahtjeva za prijevremenim prekidom mjere. Slijedom navedenog, sud je odlučio da su mjere upravnog nadzora koje su izrečene drugom podnositelju zahtjeva bile srazmjerne ciljevima koji su se htjeli postići pa u konkretnom slučaju nije bilo povrede člana 2. Protokola broj 4. uz Evropsku konvenciju. Ovaj slučaj razmatran je i u kontekstu navodne povrede člana 4. Protokola broj 7. uz Evropsku konvenciju koji se odnosi na pravo da se ne bude dva puta suđen ili kažnjen u istoj stvari. U kontekstu ovog člana, Evropski sud je zauzeo stav da upravna mjera nadzora osuđenih osoba, kao i naknadna ograničenja njihove slobode kretanja i obaveza javljanja ne predstavljaju “kaznu” u smislu člana 7. Konvencije i zato ne predstavljaju “ponovno kažnjavanje podnositelja u krivičnom postupku” u smislu člana 4. Protokola br. 7. Prema mišljenju Evropskog suda, predmetne mjere bile su usmjerene na sprečavanje recidivizma. Sud je ocijenio da nametanje mjera nije ovisilo o krivnji pojedinca, već o opasnosti koju predstavlja osoba koja je osuđena za djelo koje se smatra recidivističkim. Također, postupak određivanja i primjene upravnog nadzora u konkretnom slučaju bio je građanskopravne naravi. Iako su neke od primijenjenih mjera bile tegotne, Sud je istakao da težina mjere nije odlučujuća, uvažavajući činjenicu da mnoge mjere koje nisu krivične naravi, a usmjerene su na prevenciju mogu imati značajan efekat na osobu na koju su primijenjene.³³

³³ Vodič kroz član 4. protokola broj 4. u Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, 2022., str. 11 i 12, dostupno na: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_4_protocol_7_hrv.

4. Zaključak

Donošenjem zakona kojim je uspostavljen poseban registar osoba koje su pravosnažno osuđene za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima FBiH je ispunila obavezu predviđenu Lanzarote konvencijom, te napravila pozitivan iskorak na planu zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Okolnosti donošenja ovog zakona dovele su do njegove neusklađenosti s odredbama Krivičnog zakona FBiH, a koja će biti otklonjena ukoliko Parlament usvoji Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH kojim se vrši intervencija u njegov član 125. koji se odnosi na brisanje osude. Međutim, donošenje izmjena i dopuna Krivičnog zakona FBiH dovest će i do potrebe za izmjenama i dopunama Zakona o registru u dijelu koji se odnosi na krivična djela za koja se pomenuti registar vodi.

Analizom Zakona o registru u odnosu na Evropsku konvenciju i praksu Evropskog suda, jasno je da registriranje seksualnih prijestupnika i primjena posebnih mjera na iste ispunjavaju dva uvjeta predviđena Evropskom konvencijom, a to je da su isti propisani zakonom i da slijede legitiman cilj - zaštitu djece i maloljetnika kao najranjivije kategorije društva od ove opasne vrste kriminaliteta. Međutim, ono o čemu bi se moglo raspravljati je da li navedeno registriranje i primjena posebnih mjera ispunjavaju i zahtjev nužnosti u demokratskom društvu na način kako je to u sličnim slučajevima razmatrao Evropski sud. U tom pogledu, izdvojiti ćemo dvije stvari iz Zakona: prva se odnosi na vremenski rok čuvanja podataka u registru, a druga na opseg njegove dostupnosti. Vezano za vremenski rok čuvanja podataka, iz analiziranih presuda zaključuje se da Evropski sud taj rok dovodi u vezu s težinom krivičnog djela. Stoga bi se moglo zaključiti da bi trajan upis i obaveza javljanja nadležnom organu koja proizilazi iz tog upisa mogao biti predviđen samo za najteža krivična djela iz grupe krivičnih djela protiv spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja djeteta ili barem da bi uz dugogodišnji i eventualno doživotni upis trebala biti dostupna i mogućnost skraćivanja tog perioda, najmanje na zahtjev osobe koja je u istom registrirana. Iako je predmetnim zakonom propisano trajno vođenje podataka u registru bez mogućnosti njihovog brisanja, važno je naglasiti da je trajnost propisana samo za čuvanje podataka u registru kojem pristup ima tačno određen krug pravnih osoba, dok su posebne mjere kojima se ograničavaju prava i slobode osuđenih osoba ograničene na period od pet do deset godina što bi mogao biti čvrst argument u slučaju sudskog preispitivanja navedenih odredbi. Prilikom analiziranja pitanja srazmjernosti uspostave registra cilju koji se želi postići, Evropski sud je mnogo pažnje posvetio i pitanju da li uvid u podatke iz registra podliježe dovoljnim restrikcijama prema kojima se takvi podaci smatraju tajnim. Iz prakse Evropskog suda zaključuje se da princip srazmjernosti nije narušen kada se podaci iz registra mogu davati organima krivičnog pravosuđa pa ni drugim organima koji imaju obavezu da u postupanju iz svojih nadležnosti čuvaju povjerljivost podataka. Prema Zakonu o registru podaci iz istog mogu se, pored službenih organa, dati i drugim pravnim osobama koje u okviru svojih poslova ostvaruju neposredne kontakte s djecom. Međutim, Zakon na više mjesta navodi da se podaci iz registra tim pravnim

osobama daju „u opravdanim slučajevima“, te da se isti ne smiju koristiti u svrhu osim one koja je propisana Zakonom. Pored toga, Zakonom su predviđene i prekršajne sankcije za zloupotrebu podataka iz registra radi zastrašivanja ili uznemiravanja osoba upisanih u isti ili članova njihove porodice ili u slučaju javnog objavljivanja tih podataka. Iz navedenog razloga jasno je da predmetni zakon, gledan u njegovoj cjelini, mnogo pažnje posvećuje zaštiti podataka iz registra, što svakako ide u prilog tezi da se istim ne krše osnovna ljudska prava i slobode osuđenih osoba.

Konačno, stava smo da će uspješnost Zakona o registru u ostvarivanju njime postavljenog cilja zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja uveliko zavisiti od rezultata njegove primjene u praksi. S obzirom da se radi o novom zakonu prvi uvjet njegove uspješne primjene je edukacija opće, a posebno profesionalne javnosti o svim njegovim aspektima. Ostaje otvoreno pitanje u kojoj mjeri će sudovi počiniteljima seksualnih krivičnih djela na štetu djece izricati posebne mjere, te u kojoj će mjeri primjena samo propisanih mjera nadzora počinitelja, bez propisivanja mjera terapijskog karaktera, utjecati na smanjenje recidivizma. Bilo kako bilo, donošenje ovog zakona smatramo važnim korakom zakonodavca na planu zaštite djece od ove opasne vrste kriminaliteta, naglašavajući potrebu kontinuiranog i intenzivnog praćenja primjene Zakona u praksi, na osnovu kojeg će se analizirati njegovi učinci i eventualno vršiti potrebna unapređenja.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Derenčinović, D. *Sigurnosno zatvaranje „opasnih“ delikvenata – podsjetik iz Strasbourga*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 64, No. 5-6, Zagreb, 2014.
2. Dragojlović, J., Merdović, B., Filipović, A. M., *Marija's law – ten years later – (non) application of the law and future solutions*, Faculty of Law for Commerce and Judiciary, University Business Academy in Novi Sad, 2024.
3. Hanić-Zalihić, A. *Krivičnopravni standardi zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe*, Pravna misao, broj 9-10/23, Sarajevo, 2023.
4. Kurtović Mišić, A. Dragičević Prtenjača, D., Strinić, V. *Novosti kod instituta pomilovanja, pravnih posljedica osude, rehabilitacije i davanja podataka iz kaznene evidencije*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 19., broj 2/2012, Zagreb, 2012.
5. Maloić, S. *Postupanje s opasnim počiniteljima kaznenih djela nakon punog izvršenja kazne zatvora: izazovi i dileme*, Kriminologija i socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, Vol. 29, No. 1, Zagreb, 2021.
6. Mrvić Petrović, N. *Legal problem sin using preventive detention or preventive supervision of offenders dangerous to society*, Dani Arčibalda Rajsa: međunarodni naučni skup, Beograd, 3-4. mart 2015., Tematski zbornik radova međunarodnog značaja. Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2015.
7. Turković, K. *Baza podataka prema Konvenciji Vijeća Evrope o zaštiti djece od spolnog zlostavljanja i iskorištavanja i neki primjeri i rješenja iz stranih zakonodavstava*, Baza podataka o počiniteljima spolnih delikata na štetu djece, Zbornik priopćenja sa stručne rasprave, Zagreb, 2008.

Publikacije:

1. Adžajlić-Dedović, A., Drpljanin, Š., Ninković O.L., Topić B., Bajramović, M. *Priručnik za postupanje u slučajevima rodnozasnovanog i seksualnog nasilja nad ženama i djecom: za policiju, tužitelje i sudije*, Udruženje „Zemlja djece u BiH“, Sarajevo, 2018.

Pravni izvori:

1. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse.

2. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, br. 36/03, 37/03 - ispr., 21/04 - ispr., 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17 i 31/23.
3. Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH, broj: 03-02-382/2022 od 25.03.2022. godine.
4. Pravilnik o načinu vođenja posebnog Registra osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u FBiH, Službene novine FBiH, broj: 73/24.
5. Preporuka CM/Rec(2014)3 Komiteta ministara državama članicama koja se odnosi na opasne počinitelje, usvojena 19. februara 2014. godine na 1192. sastanku Zamjenika Ministara.
6. Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 03-02-1910/24 od 12.12.2024. godine.
7. Zakon o posebnom registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala prema djeci i maloljetnicima u FBiH, Službene novine FBiH, broj: 13/24.
8. Zakon o posebnom registru lica pravosnažno osuđenih za krivična djela seksualne zloupotrebe i iskorištavanja djece, Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 28/2023.
9. Zakon o posebnom registru lica pravosnažno osuđenih za krivična djela seksualne zloupotrebe i iskorištavanja djece ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 31/18, 51/21 - Odluka Ustavnog suda Republike Srpske i 61/21).
10. Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima, Službeni glasnik Republike Srbije, broj: 32/2013.
11. Zakon broj: 64-FZ.

Presude Evropskog suda za ljudska prava:

1. Maiorano i drugi protiv Italije (br. 28634/06), 2009.
2. Tomašić i drugi protiv Hrvatske (br. 46598/06), 2009.
3. Gardel protiv Francuske (br. 16428/05), 2009.
4. M.B. protiv Francuske (br. 22115/06), 2009.
5. Bouchacourt protiv Francuske (br. 5335/06), 2009.
6. Timofeyev i Postupkin protiv Rusije (br. 45431/14 i 22769/15), 2021.

Adna Hanić – Zalihić, PhD.

Ministry of Health, Labor, and Social Protection of the Herzegovina-Neretva Canton

**LAW ON A SPECIAL REGISTER OF PERSONS FINALLY CONVICTED FOR
CRIMINAL OFFENSES AGAINST SEXUAL FREEDOM AND MORALITY
TOWARDS CHILDREN AND MINORS IN THE FEDERATION OF BOSNIA
AND HERZEGOVINA – CURRENT SITUATION AND WHAT NEXT?**

Abstract: The adoption of the Law on a Special Register of Persons Finally Convicted for Criminal Offenses Against Sexual Freedom and Morality Towards Children and Minors in the Federation of Bosnia and Herzegovina established a register of final convictions for perpetrators of criminal offenses harming the sexual integrity of children in this entity. This is an obligation of Bosnia and Herzegovina under the so-called Lanzarote Convention. Along with the establishment of the register, this law prescribes special measures to which convicted perpetrators are subjected after serving their prison sentence, aimed at preventing them from coming into contact with children again, and ensuring easier locating and bringing them to justice in cases of recidivism. The rulebook governing the management of the register was adopted after the legally prescribed deadline, while the provisions of the Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina related to the removal of convictions are still not aligned with the legal provisions on the management of the special register. The justification for establishing sexual offender registers against children and subjecting convicted perpetrators to special measures after serving prison sentences in countries where such registers and measures exist has sparked theoretical debate, which should not and cannot spare the new law in the Federation of Bosnia and Herzegovina. Therefore, this paper will analyze the relationship of this law with the Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina and its alignment with internationally recognized human rights and fundamental freedoms standards.

Keywords: register, sexual exploitation, sexual abuse, children